

Europa var i dyp krise i 1947, og den tyske befolkningen svært hardt rammet. FOTO: Det tyske sentralarkiv/Wikimedia Commons

Europas fred fikk fredsprisen allerede i 1953

Dagens EU har skapt store samfunnsproblemer.

Meninger

Chr. Anton Smedshaug Daglig leder Landbrukets utredningskontor
Publisert: 12.okt. 2012 16:11 Oppdatert: 12.okt. 2012 18:03

Da Torbjørn Jagland var leder av utenrikskomiteén og leder av Europabevegelsen tidlig på 2000-tallet, tok han til orde for at EU burde få Nobels fredspris.

Det måtte bli ham selv som skulle gjøre drømmet til virkelighet. Som leder i Nobelkomiteen og leder av Europarådet er han i posisjon til det.

Sviktende legitimitet

Det kan sies mye om EUs rolle i Europas utvikling, særlig nå som ringvirkningene av innføringen av euroen blir stadig mer negative og demokratiet i mange land trues av en krypende økonomi og stadig sviktende legitimitet.

Europa og ikke minst Tyskland hadde store ødeleggelse etter andre verdenskrig. Hvordan skulle man både gi Tyskland straff, samtidig som man skulle bygge opp en ny orden i Europa? Erfaringene med å gi Tyskland for harde betingelser etter første verdenskrig var dårlig. Versailles-freden i 1918 er av mange sett på som en viktig forutsetning for Hitlers maktovertagelse 15 år senere.

Likevel var det Morgenthau-planen (etter Henry M., amerikansk finansminister 1934-1945) som først ble iverksatt. Formålet var å gjøre det tyske området om til et jordbruksland og å nedlegge tungindustri og gruvedrift. Dette hadde en viss tilslutning rett etter krigen, men det ble tidlig klart at en slik plan ville skape millioner av arbeidsløse og en uholdbar situasjon, ikke ulik situasjonen som Versaillesfreden hadde ført til.

Da det utover våren 1947 ble klart at Europa gikk mot en økonomisk krise foreslo den amerikanske utenriksminister George Marshall (1880-1959) at USA skulle yte gaver og lån

for å sikre den europeiske gjenreisning, inkludert Tyskland. Marshall ble tatt på ordet og senere samme år opprettet 16 vest-Europeiske land organisasjonen OEEC – Organisasjonen for europeisk økonomisk samarbeid som organ for å koordinere støtten og gjenoppbyggingen.

Fra 1961 ble denne omorganisert til OECD – organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, fortsatt med hovedsete i Paris. Det ble starten på den fireårige Marshall-hjelpen (1948-1952) som brakte Europa ut av depresjonen som syntes uunngåelig sommeren -47, da en hard vinter ble erstattet av en tørkesommer. Det direkte støttebeløp var om lag 15 milliarder dollar, hvorav Norge fikk 3 milliarder kroner.

Dette ble brukt til gjenoppbygging og reindustrialisering.

Vesten skapte et nytt Europa

Etter fredsslutningen i 1945 hadde staten Tyskland opphørt som stat, og bestod av fire okkupasjonszoner, den franske, britiske og amerikanske, samt den sovjetiske. Landet hadde derfor ingen muligheter for revansje eller å ta egne beslutninger. Som et videre ledd i gjenoppbyggingen ble Vest-Tyskland anerkjent som eget land i 1949, fire år etter fredsslutningen, men da med klare krav blant annet om å delta i det vestlige forsvarssamarbeidet, NATO.

Med andre ord hadde Vesten, med USA i lederrollen, gjennom Marshallhjelpen og NATO skapt et nytt Europa, helt annerledes enn etter første verdenskrig.

En overraskelse knyttet til dagens utdeling er at den innsats som ble gjort for å

gjenoppbygge Vest-Europa etter andre verdenskrig allerede i 1953 ble belønnet med Nobels fredspris.

Det var Marshall-hjelpen som la grunnlaget for det nære økonomiske samarbeidet i Vest-Europa. Fordi USA bidro med penger og ga overordnet politisk hjelp ble det også lettere å godta den tyske gjenoppbyggingen. For dette fikk George Marshall Nobels fredspris i 1953. I komiteens tale holdt av C. J. Hambro heter det: «And the organs which have grown from the Marshall Aid have, more than anything else in these difficult years, contributed to what Nobel termed «the idea of a general peace in Europe»...».

Ironisk

Da EF/EU kom til, var de fleste kortene for det framtidige Europa allerede lagt. EU er neppe en forutsetning for den freden vi har i dag, men det selvfølgelig positivt for et velfungerende europeisk samarbeid om EU fungerer godt. Videre er det sikkert riktig at flere av EUs grunnleggerne så på EU som et vesentlig bidrag til en fredelig utvikling i Europa. Men dette grunnlaget var i hovedsak lagt før EF/EU ble en vesentlig faktor. Og denne utviklingen fikk altså en Nobelpris allerede i 1953.

Slik unionen har utviklet seg er det ekstra ironisk at EU får prisen i år.

EUs pengepolitiske og økonomiske konstruksjon har skapt store samfunnsproblemer. Og dette setter ikke minst demokratiet under press, idet velferden forsvinner og arbeidsløsheten eksploderer. Men det begynte kanskje å haste for komiteen, om noen år kunne det vært for sent.